

АНГЛОМОВНІ ВЕРСІЇ З ХУДОЖНЬОГО СВІТУ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ „БІЛІ КВІТИ”)

Проблема художнього перекладу з огляду на його роль у сфері компаративістичних досліджень значно зросла на сьогоднішній день. Виходячи з того, що «переклад – складне явище, яке можна розглядати з різних позицій (з точки зору лінгвістики, стилістики, етнопсихології та ін.). Але як посередник (media) у міжнаціональному та міжлітературному спілкуванні він належить до сфери прикладної компаративістики. І навіть у цій сфері феномен перекладу виявляється у різних аспектах» [Лановик З., 2002].

Наявність спеціальної дисципліни, предметом якої є переклад, тобто перекладознавства, робить необхідним з'ясування питання про взаємозв'язок його з компаративістикою. У статті Р. Гром'яка «Літературознавча компаративістика та перекладознавство: дотичність, перетини, колізії» автор аналізує можливі точки перетину перекладознавчого й компаративістського дослідження тексту й приходиться до висновку, що «перекладознавці», які зважають на весь комплекс проблем, пов'язаних із міжлітературною рецепцією, правильно ставлять і питання, що належать до компетенції класичної компаративістики, однак відзначає, що «на жаль, рідко хто з перекладознавців посутньо враховує літературознавство в повному обсязі, а компаративістику зокрема» [Гром'як, 2002].

За умови перетину інтересів і професійних практик перекладознавця і компаративіста наголошується на істотних відмінностях, основними серед яких виступають «засоби вербалізації їхніх дискурсів». Таким чином, стаття підсумовує досвід компаративістських та перекладознавчих розвідок останніх десятиліть в Україні, наголошуючи на тому, що «кооперація, координація зусиль різних фахівців конче потрібна. Звісно при усвідомленні різних спонук, неоднакових можливостей і засобів» [Там само].

У цьому сенсі постає ряд практичних аспектів дослідження у сучасному порівняльному літературознавстві. Насамперед, йдеться про відтворення у перекладах національних особливостей, національної психології, характерів героїв твору, а також про специфіку нарації. Для перекладача надзвичайно важливим є те, як його «вживі» сприймається в іншомовному середовищі. Незаперечним є той факт, що українська та англійська літератури як духовні витоки народів, чії історичні долі дуже відрізняються одна від одної, а також приналежність мов до різних генетично неблизько споріднених, з різними принципами образотворення, – дуже відмінні між собою. Тому проблема рецепції україномовного твору в англійському світі постійно породжує ряд труднощів як у перекладачів, так і літературознавців та літературних критиків.

Аналізуючи це питання, О. Потебня, філолог, котрий один із перших у вітчизняній науці звернув увагу на проблему перекладу у контексті мовних досліджень, вже наголошував на тому, що один і той самий художній твір, один і той самий художній образ по-різному впливають на різних людей, і на одну і ту саму особу в різний час. У теорії О. Потебні важливе місце відводиться когнітивній функції літератури, а також іншим психологічним аспектам сприймання та розуміння художньої творчості (зокрема, її закорінення в національний ґрунт).

Цікаві підходи до проблеми перекладу знаходимо і в інших дослідників, зокрема О. Веселовського, М. Бахтіна, В. Коптілова, сучасних українських та російських науковців, зокрема П.М. Топера, котрий у своїй монографії «Переклад у системі порівняльного літературознавства» (2000) докладно розглянув питання про функціонування перекладних творів в іншомовних літературах, роль літературознавчої критики в оцінюванні перекладів. Цінними для нашого дослідження є думки (Г. Сиваченко, Р. Гром'як, М. Лановик, В. Остапчук, О. Тетеріна) про особливості перекладацьких методів та підходів у системі літературознавчої

компаративістики.

Під таким кутом зору аналізуємо тут новелу Миколи Вінграновського „Білі квіти” англійською мовою. При цьому беремо до уваги всі аспекти й елементи перекладотворення, які взаємодіючи, пов’язуються в єдине ціле. Передусім звертаємо увагу на способи передачі наративних структур, в яких відбиті особливості людської психології. У такому випадку діє ряд відношень: автор – дійсність – художній твір – читач, а в літературний процес включаємо ще й особу перекладача, перекладача-наратора, і всі процеси, що відбуваються в його свідомості при перекладі – рецепція, осмислення, відтворення іншою мовою.

Звертаємо особливу увагу на те, що для того, аби художній переклад був бездоганим, з точки зору мовознавства – вистачить порівняльної стилістики двох мов, а під літературознавчим кутом зору необхідна порівняльна поетика «двох поетичних мов, двох образних структур», які зважають на текстуальну інтерференцію.

Основною характеристикою поетичної мови є її образність. Образність твориться на всіх рівнях мовної структури, адже образне навантаження можуть мати будь-які елементи художнього тексту: лексичні, граматичні, синтаксичні, чи фонетичні явища. В. Коптілов, ставлячи питання про критерії оцінки перекладу, неодноразово наголошував на необхідності аналізу ритміки та римування, звукопису та метафоричності мови оригіналу та перекладу, закликав перекладачів звертати особливу увагу на фонетичні, лексичні, ритмічні особливості оригіналу, бо через них пізнається його ідейно-образна структура [Коптілов, 1971; 1972; 2002].

Передача особливостей оригіналу художнього тексту – завдання перекладача. Від вдумливого відчитання ним художнього тексту з авторськими акцентами та інформацією багато в чому залежить відповідність його іншомовній версії.

Художній світ М. Вінграновського торує один із векторів у культурний простір українсько-американського горизонту. У цьому аспекті слід відзначити заслугу Юрія Луцького, доктора філософії зі слов’янських мов, котрий разом із дружиною Мойрою перекладав твори багатьох українських письменників. Серед них – новела „Білі квіти” – маловідома (а, можливо, й невідома) широкому колу українських читачів новела (чи етюд), бо в жодному з сучасних видань прозових творів письменника її немає. Вперше ми мали змогу познайомитись із цим твором в англійському виданні «Modern Ukrainian Short Stories», підготовленому групою перекладачів під редакцією Ю. Луцького у США, з метою ознайомлення американських читачів з особливостями української прози.

Чому у перекладача виникло бажання перекладу власне новели «Білі квіти», чи були приятельські стосунки між Ю. Луцьким і М. Вінграновським нам невідомо, але перекладач представив читачам вартісну англійську інтерпретацію українського тексту. Насамперед, простежимо збереження наративних особливостей твору, оскільки «кожна оповідь неминуче потребує інтерпретації, а наратив – це оповідь, яка завжди може бути інтерпретована та розказана по-іншому» [Лановик М., 2006]. Хоча, варто зазначити, що часто в англійському тексті з’являється оповідач там, де в оригіналі важко визначити його особу. Це зумовлюється необхідністю наявності підмета в англійському реченні: «Чекалося осені. – We were waiting for fall» [Luckuj, 1995].

Першоособовий наратор, розповідаючи історію зі свого полювання на качок, згадує про особисті стосунки з коханою жінкою, накладаючи текст-спогад на основний текст оповіді, зазвичай, у формі діалогів. Перекладач вдало інтерферує ці діалоги-накладання, не порушуючи змісту і структури тексту:

- Я люблю тебе. А тобі це ні до чого.	I love you, but you don't care.
- Ні.	
- Що – ні?	No.
- Так. Тобто мені це ні до чого.	What do you mean, no?
- Не бреш. Ти брешеш?	Yes, I don't care.
- Брешу.	Don't lie. You're lying?
- Бо ти дурний. Ти дурний, аж крутишся. Ну, не будь дурним, дорогесенький мій, ну, не будь.	Yes, I am. You are a fool, a big fool. Don't be so silly, darling.
- Добре, не буду.	
- Не смійся. Тільки не смійся, бо що ж мені тоді робити?	All right. I won't. Don't laugh. What can I do if you laugh?
- Добре.	All right.
[Luckuj, 1995].	

Як бачимо, діалог перекладено майже дослівно. Лише при перекладі «ти дурний, аж крутишся», перекладач інтерпретує по-своєму, переклавши «You are a fool, a big fool».

При перекладі особливих україномовних реалій перекладач застосовує різноманітні перекладознавчі прийоми, зокрема: Синюха – Synyukha; село Тридуби перекладач відтворив як Three Oaks, що дозволило дати можливість додаткового пояснення англomовному читачеві. Бачимо, що перекладач використовує і трансформаційні прийоми різного рівня – описовий переклад (огірок- жовтяк – a yellow cucumber, квас – kvas, a sour drink, шумовиння води – the rushing water).

З метою доброго розуміння новою читацькою аудиторією незвичайних у перекладі українських слів та виразів перекладач генералізує їх, подаючи свої відповідники, інтерферує своє бачення на письменницький текст: мені пахне мандрівочка – I have to travel; той, у кого ти мене відбив – my old boyfriend; горенько ти моє – poor dear; щастячко – darling. Тут слід говорити про так звану зміну «точок зору» у художньому творі, про «дистанцію» між точками зору автора/наратора/перекладача, тому що «перекладацька точка зору є специфічним виявом фокалізації в іншомовному творі» [Лановик М., 2006]. Інтерференція «точки зору» перекладача на «точку зору» наратора/автора неминує відбуватися при перекладі з однієї мови на іншу. Тут є сенс говорити і про наратора-перекладача, який не лише інтерпретує текст засобами перекладознавства, але й вносить свої особливості у художній твір, звичайно, не нівелюючи його, не порушуючи цілісної картини художнього світу твору: «... перекладачам належить забезпечувати зв'язок між реальним та художнім світами, а у ширшій перспективі, – між реальними світами автора, читачів та художніми світами твору. Вони повинні вибудувати дискурс іншомовного твору, щоби його слова сприймалися як достовірні, автентичні, переконливі, щоби вони мали владу. Для цього перекладач, як і автор, говорить від імені наратора, і промовляє так, ніби він і є наратором» [Лановик М., 2006].

М. Вінграновський – відомий майстер у використанні персоніфікації. Зазначимо, що М. і Ю. Луцькі майстерно відтворили ті абзаци, передавши адекватно україномовний текст: «Але тут із блекоти *вийшов білий запах квітів* (курсив наш. – Л.С.). Вийшов він тихо і світло, тихо і світло торкнувся мого обличчя, торкнувся, міцніючи, ще раз, біло глянув на темніючу воду – засріблилася вода, повела синіми плечима, і соняшні промені, нанизуючись на його білий повів, наче обілялися і вже пахучо звучали в сизу вечоровість до білих хат над срібною Синюхою». Його англomовний відповідник: «The smell of white flowers came out of the henbane. It came quietly and radiantly, touching my face and in a little while fell over the dark water making it white. The water sparkled with silver, shrugged her shoulders and the sun's rays bathed in the white breeze become whiter and shone fragrantly at evening over the white houses and the silver Mount Synyukha» [Luckuj, 1995].

Таким чином, проаналізувавши англomовну версію новели М.Вінграновського «Білі квіти», майстерно виконану М. і Ю. Луцькими, відзначаємо її точність, адекватність, комунікативну рівноцінність оригіналу, застосування новітніх підходів до процесу перекладу, збереження усіх наративних особливостей тексту-оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лановик З. Художній переклад як проблема компаративістики. Літературознавча компаративістика. Навч. посібн. / Ред. Р.Т. Гром'як. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 256 – 262.
2. Гром'як Р.Т. Літературознавча компаративістика та перекладознавство: дотичність, перетини, колізії // Слово і час. – 2002. – № 8. – С. 49 – 58.
3. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу. Літературознавчі проєкції. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 470 с.
4. Luckij Y.S.N. Modern Ukrainian Short Stories. – Ukrainian Academic Press. – Englewood, Colorado, 1995. - 230 p.
5. Топер П.М. Перевод в системе сравнительного литературоведения. – М.: Наследие, 2000. – 254 с.
6. Коптілов В.В. Актуальні питання українського художнього перекладу. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1971. – 130 с.
7. Коптілов В.В. Першотвір і переклад. Роздуми і спостереження. – К.: Дніпро, 1972. – 215 с.
8. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. Навч. посіб. – К.: Юніверс, 2002. – 280 с.